

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH
DOTYCZĄCY KLATKI SCHODOWEJ „H” BUDYNKU
ORTOPEDYCZNO-REHABILITACYJNEGO SZPITALA KLINICZNEGO
IM. WIKTORA DEGI UNIwersytetu Medycznego Im. Karola
MARCINKOWSKIEGO W POZNANIU**

Opracowanie na zlecenie:

ORTOPEDYCZNO-REHABILITACYJNY SZPITAL KLINICZNY IM. WIKTORA DEGI
UNIwersytetu Medycznego Im. Karola Marcinkowskiego
W POZNANIU

Autor opracowania:

Konserwator Dziej Sztuki
mgr Katarzyna Michalak

SPIS TREŚCI

Lp.	Zawartość	Str.
1.	Przedmiot opracowania	3
2.	Podstawa opracowania	3
3.	Cel i zakres opracowania	3
4.	Zagadnienia historyczne	4
5.	Opis obiektu	4
6.	Stan zachowania i przyczyny zniszczeń	5
7.	Stratygrafia warstw obiektu	6
8.	Cel oraz założenia konserwacji i restauracji	7
9.	Program prac konserwatorskich i restauratorskich	7
10.	Zalecenia i uwagi konserwatorskie	11
11.	Dokumentacja fotograficzna	12
12.	Spis fotografii	19

1. Przedmiot opracowania

Przedmiotem opracowania jest: Program prac konserwatorskich i restauratorskich dotyczący klatki schodowej „H” budynku Ortopedyczno-Rehabilitacyjnego Szpitala Klinicznego im. Wiktora Degi Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu. Obiekt wpisany jest do rejestru zabytków pod nr A 202 z dnia 07.11.1978 roku i podlegającego ochronie konserwatorskiej.

2. Podstawa opracowania

Opracowanie powstało na zlecenie Ortopedyczno-Rehabilitacyjnego Szpitala Klinicznego im. Wiktora Degi Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu.

Podstawą opracowania są:

- wizje lokalne,
- sporządzona dokumentacja fotograficzna,
- materiały archiwalne,
- materiały źródłowe.

3. Cel i zakres opracowania

Celem opracowania jest ocena stanu zachowania południowej klatki schodowej „H” i zaproponowanie postępowania konserwatorskiego dotyczącego jej wnętrza określającego sposób naprawy tynków, detalu architektonicznego, stolarki drzwiowej czy drewnianych i betonowych biegów schodowych.

Program obejmuje następujące zagadnienia:

- opis obiektu wraz z zagadnieniami historycznymi,
- stan zachowania klatki schodowej wraz z fotografiami,
- szczegółowy proponowany program prac konserwatorskich,
- materiały i technologia wykonania.

4. Zagadnienia historyczne

Budynek szpitala pierwotnie wzniesiony przez Zakon Sióstr Sercanek dla swych potrzeb oraz dla potrzeb szkolnych w 1871 roku. Gmach zaprojektowano w stylu neogotyckim na planie litery H. Plany projektowe sprowadzono z Francji, a pracami budowlanymi kierował Gustav Schultz przy współudziale Stanisława Hebanowskiego. W centrum założenia znalazła się kaplica ze smukłą wieżą – obecnie główne wejście do obiektu. W 1873 siostry Zgromadzenia Sacré Coeur opuściły budynek (zakon usunięto z Poznania przez rząd pruski), a kolejny właściciel Tadeusz Garczyński ulokował w nim zakład dobroczynności o zarządzie niemieckim. W 1921 roku kompleks sprzedano Uniwersytetowi Poznańskiemu. Obiekt przeszedł rozbudowy oraz modernizację. Południowa klatka schodowa „H” jest klatką pierwotną.

5. Opis obiektu

Południowa klatka schodowa „H” Ortopedyczno-Rehabilitacyjnego Szpitala Klinicznego im. Wiktora Degi Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu pierwotnie stanowiła wejście główne, reprezentacyjne. Obecnie stanowi trakt komunikacyjny na wyższe kondygnacje, a wejście z dworu jest zamknięte, nieczynne. Klatka została wzniesiona w stylu neogotyckim. W elewacji zaakcentowana jest w formie ryzalitu. Wnętrze klatki schodowej jest bardzo ażurowe o konstrukcji wspartej na czterech filarach środkowych dźwigających sklepienie i biegi schodowe. Ściany bogato flankowane w układzie pionowym filarami i przyporami. W układzie poziomym dobrze zaznaczają się szerokie gzymsy. Klatka schodowa jest dwukondygnacyjna z partią przyziemia. Doświetlona jest witrażowymi oknami łukowymi. W przyziemiu okna małe ca 120 cm, na I piętrze ca 200 cm, a na II piętrze wysokości ca 500 cm. Klatka schodowa oddzielona jest od ciągów komunikacyjnych szpitala przy pomocy drzwi wahadłowych oszklonych, oraz wewnętrznych okien oszklonych. Schody wykonane z drewna dębowego osadzone na podłożu konstrukcyjnym murowanym. Na półpiętrach i piętrach położona jest

posadzka deskowa. W partii przyziemia schody i posadzki betonowe z barwną dekoracją pasową.

6. Stan zachowania i przyczyny zniszczeń

Czynnikiem nadrzędnie sprzyjającym niszczeniu wewnątrz obiektów architektury jest czynnik ludzki. Wnętrza ulegają na przestrzeni swojego istnienia remontom oraz przekształceniom co nierzadko zmienia ich pierwotny wygląd. Niewłaściwe naprawy czy zaniedbania prowadzą również do pogarszania się stanu zachowania obiektów. Wnętrza takie jak klatki schodowe, które są intensywnie użytkowane, ulegają zniszczeniom mechanicznym.

Klatka schodowa „H” zasadniczo jest w dobrym stanie zachowania. W 2002 roku miał miejsce generalny jej remont. Prace przeprowadzono na podstawie: „Dokumentacja konserwatorska. Projekt rewaloryzacji i kolorystyki klatki schodowej poł. XIXw.” autorstwa Stanisława Zborowskiego. Wykonano wtedy nowe tynki w partii przyziemia oraz uzupełniono i reprofilowano tynki pozostałych kondygnacji. W przyziemiu wykonano przeponę poziomą. Tynki malowano w kolorystyce ustalonej na podstawie badań stratygraficznych. W dolnych partiach ściany i filary na wszystkich kondygnacjach zabezpieczono lakierem. Obecnie widoczne jest znaczne zaznaczenie miejsc gdzie nałożono lakier, gdyż on ściemniał i inaczej się zabrudził. Oczyszczono balustrady z wtórnych przemalowań, uzupełniono ubytki i malowano w kolorystyce ustalonej na podstawie badań stratygraficznych. Schody dębowe lokalnie flekowano, część stopni wymieniono, cyklinowano powierzchnię schodów i zabezpieczono lakierami. Podstopnice z tynku oczyszczono, uzupełniono w nich ubytki i pomalowano w kolorystyce ustalonej na podstawie badań stratygraficznych. W obrębie podestów wymieniono wszystkie deski sosnowe na dębowe, zrekonstruowano oblistowanie przypodłogowe. Schody i posadzki betonowe w przyziemiu oczyszczono z wtórnych przemalowań oraz zrekonstruowano pierwotny układ kolorystyczny w technice żywicy epoksydowej. W obrębie okien po bokach drzwi wahadłowych zrekonstruowano mazerunki na ramach oraz wymieniono wtórne szklenie na szkło witrażowe białe i słomkowe zgodnie z pierwotnym układem. Całkowicie zrekonstruowano okna na II kondygnacji. Drzwi wewnętrzne oddzielające

klatkę od korytarzy szpitala wykonano jako nowe na podstawie śladów oryginalnych drzwi. Drzwi wykonano w systemie wahadłowym. Poddano konserwacji okna witrażowe. Drzwi wejściowe na klatkę schodową pogrubiono i założono warstwę ocieplającą. Od wewnątrz opracowano je jak pozostałą stolarkę - mazerowaniem, od zewnątrz politurą woskową. Wykonano system wentylacji w sklepieniach.

Obecnie ściany i detal architektoniczny klatki schodowej są silnie zabrudzone i zakurzone. W obrębie sklepień wieńczących oraz ścian zaobserwowano spękania. Naroża filarów i cokoły posiadają uszkodzenia mechaniczne. W ubytkach widoczne są wstawione aluminiowe listwy narożnikowe. Całość ścian i detalu została reprofilowana gładzią. Na drewnianych biegach schodowych zamocowano wykładzinę dywanową. Betonowe posadzki przyziemia posiadają przetarcia w obrębie dekoracji pasowej. Drzwi wahadłowe, jak i drzwi wejściowe od strony wewnętrznej mazerowane. W miejscach najbardziej narażonych na kontakt mazerunki są przetarte, czy występują odpryski farby. Stolarka okienna w ścianie oddzielającej od korytarzy szpitala jak i witraże w ścianie zewnętrznej bez konieczności konserwacji. W bardzo dobrym stanie zachowania. Wymagają jedynie umycia, odkurzenia. W najgorszym stanie zachowania są tynki na ścianach sieni wejściowej w przyziemiu. Zaobserwowano tam dość intensywne zawilgocenia tynków oraz wysolenia na ich powierzchni. Przepona pozioma wykonana w 2002 roku nie rozwiązała do końca problemu zawilgocenia tych ścian. W obrębie sieni wejściowych przy drzwiach oraz w obrębie posadzki widać wtórne i nieestetyczne uzupełnienia po schowaniu przewodu.

7. Stratygrafia warstw obiektu

Ze względu, iż przeprowadzono już generalny remont klatki oraz badania stratygraficzne, na podstawie których opracowano jej kolorystykę założono, że jest ona zbliżona do oryginalnej. Większość kolorystyki była zachowania w stanie szczątkowym. Poszczególne elementy oczyszczono z wtórnych przemalowań dlatego trudne byłoby obecnie znalezienie podczas sondażowych badań stratygraficznych warstw oryginalnych. Część elementów klatki została odtworzona,

jak np.: drzwi wahadłowe czy przekształcona jak drzwi wejściowe i posiadają jedynie warstwy z tego remontu.

Na etapie wykonawczym zaleca się wykonanie badań warstw stratygraficznych, kiedy tynki i detal architektoniczny będą oczyszczane z zabrudzeń i powłok malarskich i będzie możliwe odsłanianie większych powierzchni. Ostateczną kolorystykę klatki schodowej należy ustalić z MKZ w Poznaniu.

8. Cel oraz założenia konserwacji i restauracji

Głównym założeniem i celem prac konserwatorskich dotyczących klatki schodowej „H” Ortopedyczno-Rehabilitacyjnego Szpitala Klinicznego im. Wiktora Degi Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu będzie poprawa jej estetyki oraz wykonanie nowego jej oświetlenia.

Poniższy program konserwatorski jest programem ramowym, opartym na analizie wizualnej obiektu, założenia konserwatorskie mogą więc podczas prac konserwatorskich ulec zmianie.

9. Program prac konserwatorskich i restauratorskich

9.1. PRACE INWENTARYZACYJNE, DOKUMENTACYJNE I BADAWCZE:

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej stanu zachowania obiektu przed konserwacją. Szczegółowa dokumentacja fotograficzna powinna być także wykonywana w trakcie jego konserwacji. Każdy etap prac powinien być należycie udokumentowany.
2. Wykonanie po ustawieniu rusztowań badań stratygraficznych w obrębie tynków i detalu architektonicznego potwierdzających/określających technikę i technologię pierwotnych warstw obiektu oraz jego kolorystykę. Ostateczna kolorystyka musi być zaakceptowana przez Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu
3. Opracowanie dokumentacji powykonawczej z dokładnym opisem przeprowadzonych prac wraz z dokumentacją fotograficzną.

9.2. PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

Tynki ścian

1. Usunięcie warstw powłok malarskich z powierzchni ścian i lakierów zabezpieczających z dolnych partii ścian.
2. Usunięcie wszelkich współczesnych narożników aluminiowych.
3. Usunięcie spękanych, odspojonych czy zasolonych partii tynków. Tynki w obrębie ścian przyziemia należy usunąć w całości.
4. Uzupełnienie ubytków w tynkach tynkiem wapiennym lub wapienno-trasowym.
5. Uzupełnienie ubytków sztablatury oraz wykonanie nowej na wymienionych partiach tynków. Scalenie faktury powierzchni tynków.
6. Zagruntowanie powierzchni ścian w celu wyrównania chłonności podłoża.
7. Rozmalowanie powierzchni ścian w kolorystyce i estetyce dopasowanej do oryginalnej oraz zaakceptowanej przez MKZ w Poznaniu. Na ścianach zaleca się użycie farby odpornej na zabrudzenia oraz o wysokiej klasie szorowalności. Farba powinna być matowa.

Detal architektoniczny

1. Usunięcie warstw powłok malarskich i lakierów zabezpieczających.
2. Usunięcie wszelkich niewłaściwych napraw.
3. Wykonanie impregnacji wzmacniającej preparatem krzemoorganicznym.
4. Naprawa ubytków zaprawą sztukatorską dostosowaną do oryginalnej.
5. W przypadku pęknięcia na sklepieniu należy wykonać spięcie konstrukcyjne.
6. Ujednolicenie i reprofilacja powierzchni poprzez nałożenie mineralnej, drobnoziarnistej szpachli wykończeniowej, np.: Capalith Fassaden-feinspachtel P firmy Caparol.
7. Opracowanie kolorystyczne w kolorystyce i estetyce dopasowanej do oryginalnej oraz zaakceptowanej przez MKZ w Poznaniu. Na balustradach czy trzonach filarów zaleca się użycie farby odpornej na zabrudzenia oraz o wysokiej klasie szorowalności. Farba powinna być matowa.

Posadzka betonowa w przyziemiu

1. Oczyszczenie powierzchni posadzki z zabrudzeń przy użyciu szorowarek do podłóg i detergentów.
2. Uzupełnienie ewentualnych ubytków przy użyciu zapraw cementowych podbarwianych na kolor lokalny.
3. Uzupełnienie ubytków i przetarć w dekoracji pasowej przy użyciu barwionych żywic epoksydowych.

Drewniane schody

1. Usunięcie wtórnych wykładzin.
2. Usunięcie powłok lakierowych z powierzchni drewna.
3. Delikatne przeszlifowanie, cyklinowanie powierzchni drewna.
4. Impregnacja wzmacniająca osłabionej tkanki drzewnej przez nasączenie roztworem Paraloidu B 72 w toluenie lub ksylenie.
5. Uzupełnienie brakujących elementów drewna wykonanych z odpowiednio dobranego gatunku drewna zgodnego z oryginałem.
6. Uzupełnienie drobnych ubytków kitem żywicznym dobranym do gatunku drewna.
7. Impregnacja drewna przed szkodliwym działaniem sinizny, grzybów i owadów.
8. Naniesienie warstwy wykończeniowej lakieru półmatowego i ewentualne wcześniejsze podbarwienie drewna w kolorze zaakceptowanym przez MKZ w Poznaniu. Poleca się preparaty firmy Remmers.

Stolarka drzwiowa wewnętrzna

1. Oczyszczenie stolarki drzwiowej z brudu i kurzu poprzez zmycie mydłem konserwatorskim, np.: Vulpex.
2. Wykonanie uzupełnień ubytków w warstwach mazerunku metodą punktowania.
3. Naniesienie bezbarwnej powłoki lakierowej zabezpieczającej i utrwalającej punktowania.

Stolarka drzewiowa wejściowa

1. Od strony wewnętrznej drzwi, gdzie występują mazerunki należy wykonać prace tak jak powyżej opisane dla stolarki drzewiowej wewnętrznej.
2. Od zewnątrz należy oczyścić chemiczne powierzchnię drewna z powłok zabezpieczających i barwiących przy użyciu zmywacza farb.
3. Impregnacja drewna przed szkodliwym działaniem grzybów i owadów poprzez nasycenie preparatem biobójczym.
4. Pokrycie dwukrotne osłabionego drewna poliuretanowym środkiem do wzmacniania drewna Remmers PU-Holzverfestigung do momentu, w którym preparat przestaje wsiąkać w drewno.
5. Wykonanie niezbędnych napraw stolarskich konstrukcji.
6. Uzupełnienie drobnych ubytków kitem dobranym do gatunku drewna.
7. Wyszlifowanie powierzchni drewna.
8. Metalowe okucia należy dwukrotnie pokryć 10% roztworem Paraloidu B-44 w celu zabezpieczenia przed korozją.
9. Naniesienie warstwy wykończeniowej lakieru półmatowego lub politory woskowej w kolorze dopasowanym do pierwotnych powłok na drewnie oraz zaakceptowanym przez MKZ w Poznaniu. Poleca się preparaty firmy Remmers.

Ławki, pochwyt, podstopnice, parapety okien witrażowych

Opracowane są obecnie w analogicznej technice i kolorystyce. Zaleca się oczyszczenie ich z powłok malarskich oraz uzyskanie na ich powierzchni powłok matowych, przypominających bardziej sztuczny kamień. Po oczyszczeniu należy uzupełnić ubytki i scalić fakturalnie ich powierzchnię. Należy zastosować farby odporne na zabrudzenia oraz o wysokiej klasie szorowalności. Kolorystyka musi być zaakceptowana przez MKZ w Poznaniu.

Witraże, okna

Witraże i okna wewnętrzne należy umyć i oczyścić z brudu i kurzu. Należy pamiętać o ich zabezpieczeniu na czas remontu.

10. Zalecenia i uwagi konserwatorskie

1. Prace należy prowadzić pod nadzorem dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki i właściwych służb konserwatorskich.
2. Po zakończeniu prac należy wykonać pełną dokumentację powykonawczą zgodnie z zaleceniem Ośrodka Dokumentacji Zabytków.
3. Nieodłącznym i częstym zjawiskiem przy renowacji zabytków architektury, w trakcie przeprowadzanych prac, jest występowanie problemów i zadań nie zawartych w programie konserwatorskim, należy je wówczas rozpatrzyć i podjąć decyzję dalszego postępowania wspólnie z Inwestorem, Miejskim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu i nadzorem autorskim i konserwatorskim.
4. Zaproponowane w niniejszym opracowaniu materiały i ich producenci podani zostali jako przykładowi, więc dopuszcza się zastosowanie innych materiałów, lecz o równoważnych parametrach. Stosowane do prac materiały powinny posiadać atesty lub dopuszczenia do stosowania w zabytkach i odpowiadać obowiązującym normom.
5. Wszelkie zmiany w zakresie i sposobie prac konserwatorskich należy uzgadniać z Miejskim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu.

11. Dokumentacja fotograficzna

Fot. 1 Klatka schodowa „H”. Widok z dołu na 1 i 2 piętro.

Fot. 2 Klatka schodowa „H”. Widok na półpiętro. Widoczna wykładzina, którą należy usunąć.

Fot. 3 Zbliżenie na spękania w obrębie sklepienia klatki schodowej.

Fot. 4 Zbliżenie na zabrudzenia na poziomych elementach.

Fot. 5 Zbliżenie na uszkodzenia na narożach filarów oraz w dolnych partiach przy stopniach.

Fot. 6 Zbliżenie na spękania w obrębie parapetu okna witrażowego. Widoczne odcięcie kolorystyczne na ścianie spowodowane postarzeniem się lakieru zabezpieczającego.

Fot. 7 Stolarka drzwiowa wewnętrzna klatki schodowej z mazerunkami i kolorowym szkleniem.

Fot. 8 Zbliżenie na przetarcia w obrębie mazerunków.

Fot. 9 Stolarka drzwiowa wejściowa od strony wewnętrznej z mazerunkami.

Fot. 10 Zbliżenie na zasolone tynki w obrębie ścian sieni w przyziemiu.

Fot. 11 Zbliżenie na nieestetyczne uzupełnienie w posadzce betonowej w przyziemiu.

Fot. 12 Zbliżenie na przetarcia w obrębie dekoracji pasowej posadzki w przyziemiu.

12. Spis fotografii

Fot. 1 Klatka schodowa „H”. Widok z dołu na 1 i 2 piętro.

Fot. 2 Klatka schodowa „H”. Widok na półpiętro. Widoczna wykładzina, którą należy usunąć.

Fot. 3 Zbliżenie na spękania w obrębie sklepienia klatki schodowej.

Fot. 4 Zbliżenie na zabrudzenia na poziomych elementach.

Fot. 5 Zbliżenie na uszkodzenia na narożach filarów oraz w dolnych partiach przy stopniach.

Fot. 6 Zbliżenie na spękania w obrębie parapetu okna witrażowego. Widoczne odcięcie kolorystyczne na ścianie spowodowane postarzeniem się lakieru zabezpieczającego.

Fot. 7 Stolarka drzwiowa wewnętrzna klatki schodowej z mazerunkami i kolorowym szkleniem.

Fot. 8 Zbliżenie na przetarcia w obrębie mazerunków.

Fot. 9 Stolarka drzwiowa wejściowa od strony wewnętrznej z mazerunkami.

Fot. 10 Zbliżenie na zasolone tynki w obrębie ścian sieni w przyziemiu.

Fot. 11 Zbliżenie na nieestetyczne uzupełnienie w posadzce betonowej w przyziemiu.

Fot. 12 Zbliżenie na przetarcia w obrębie dekoracji pasowej posadzki w przyziemiu.